

Geç Ortaçağ İngiliz Kroniğinin Analizi: *London Chronicles*'ın *Cotton Julius B II*¹ Nüshasında Siyasi Belge Kullanımı Üzerine Bir İnceleme

The Analysis of a Late Medieval English Chronicle: An Investigation on the Use of Political Document in *Cotton Julius B II* Manuscript of *London Chronicles*

Fatih DURGUN*

Öz

London Chronicles 15. yüzyıl Londra sosyal hayatında etkin rol oynayan anonim yazarlar tarafından kaleme alınmış olan tarihsel kaynaklardı. Bu çalışmada, öncelikli olarak, *London Chronicles*'ın tarihsel gelişim süreci hakkında bilgi verilecektir. Londra'da şehir merkezli bir tarih yazıcılığı bilincinin nasıl ortaya çıktığı, *London Chronicles* geleneğinin neden 15. yüzyılın ilk yarısında doğduğu gibi noktalara temas edilecektir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ise *Chronicles*'ın tarihsel belge kullanımı aracılığıyla 15. yüzyıl İngiltere'sinin özellikle siyasi tarihini anlamada ve yazmada edindikleri yere değinilecektir. Bu anlamda, Londra'daki *British Library*'de bulunan ve C.L. Kingsford tarafından 1905 yılında yayınlanan *Cotton Julius B II* Nüshası'na bakmak yararlı olacaktır. Çünkü bu nüshanın neredeyse yarısından fazlasını belge kayıtları oluşturmaktadır. *London Chronicles*'ın *Cotton Julius B II* Nüshası'ndaki belgesel bazı bilgilerin analizini de gerekli kılacak makalede, Ortaçağ kronik yazarlarının olay ve olguların basit kaydının ötesinde, yaşadıkları toplumun gerçekliğini ortaya koyan, tarihsel bilgi ve belgeyi kendi amaçları doğrultusunda seçen ve şekillendiren bilinçli yazarlar olduğu, bu açıdan bakıldığında da temel yaklaşım tarzlarıyla aslında modern tarihçilerden çok farklı bir metodoloji izlemedikleri gösterilmeye çalışılacaktır.

¹ Makalede, kronik ve nüsha başlığı uluslararası bilimsel literatürde bilindiği ve kullanıldığı şekliyle orijinal halleriyle ve italikle verilmiştir.

*Yrd. Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, fatihdurgun.medeniyet@gmail.com.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ Avrupası, İngiltere, London Chronicles, Tarih Yazıcılığı, 15. Yüzyıl, Metodoloji.

Abstract

London Chronicles were historical sources penned by anonymous authors influential in the social life of fifteenth-century London. This study will primarily give some information about historical development of the London Chronicles. It is going to touch upon some basic problems such as how a city-centred historiographical consciousness appeared and why the London Chronicles tradition emerged in the first half of the fifteenth century. In the following parts of the article, the main intention is to display the place of London Chronicles in understanding and writing the political history of the period through the use of historical documents. In this respect, it would be helpful to look at BL Cotton Julius B II Manuscript of the London Chronicles which was published by C.L. Kingsford in 1905 since almost half of the manuscript is composed of documentary records. For this reason, the study will sometimes necessarily focus on the analysis of some documentary evidence. This article will essentially argue that Medieval Chronicle writers were very historically-minded compilers revealing the historical reality of the society in which they lived, selecting and shaping the historical documents and information according to their objectives beyond simple registering of the events and facts. When viewed from this aspect, it will be showed that they did not fundamentally follow a much different methodology from modern historians with their approach to historical sources.

Key Words: Medieval Europe, England, London Chronicles, Historiography, Fifteenth Century, Methodology.

Giriş

Ortaçağ Avrupa kronikleri yazıldıkları dönemin tarihsel olay ve olgularını kaydeden doğru ve yanlış bilgilerin iç içe geçtiği en popüler tarihsel anlatı kaynaklarıydılar.² Avrupa’da Geç Ortaçağ’a gelindiğinde,

² Örneğin İngiltere’de Geç Ortaçağ döneminde yaygın olarak okunan ve *the Brut* ismi verilen kroniklerin 181 civarında kopyası vardı. Matbaanın olmadığı bir dönem için bu oldukça yüksek bir rakamdır. *The Brut* ismi bir efsaneye dayanıyordu. Truvalı kökene sahip bir asilzade olduğuna inanılan Brutus’un Londra şehrini “Yeni Truva” olarak kurmasından kroniklerin yazıldıkları döneme kadar İngiliz tarihini anlattıkları için kronikler bu isimle adlandırılmışlardı. Michael G. Sargent, “What do the numbers mean? A Textual Critic’s Observations on Some Patterns of Middle English Manuscript Transmission”, *Design and Distribution of Late Medieval Manuscripts in England* (ed.) Margaret Connolly and Linne R. Mooney, York Medieval Press, Woodbridge 2008, s. 206. Başka bir örnek olarak, 14. yüzyıl Fransız kronik yazarı Jean Froissart’ın *Chroniques* adlı eserinin 150’den fazla kopyası olduğu belirtilebilir. Dirk Schoenaers, “History of Conflict or Manual of Conduct? Continuity and Change in the Illustration and Interpretation of Book Three of Froissart’s

kronikler hem ilgilendikleri konuların içeriğiyle hem de biçimsel olarak dikkate değer bir değişim sürecine girmişlerdi. Biçimsel olarak bakıldığında, en önemli değişimlerden bir tanesi kendini dil alanında göstermekteydi. Bazı kronik yazarları Yüksek ve Geç Ortaçağ'ın *lingua francası* olarak nitelendirilebilecek eğitilmiş Avrupalıların ortak dili olan Latince'de eserler kaleme almayı bıraktılar. Yerel dil kullanımının bütün bir Batı Avrupa'da yükselişe geçmesine paralel olarak kronik yazarları da kendi yerel dillerinde eser vermeyi tercih etmeye başladılar.³ Ortaçağ İngiliz kronik yazımı geleneği dikkate alındığında, özellikle 15. yüzyılda yerel dilde yazılan eserlerin sayısındaki artış oldukça yeni bir olguydu. Bu konuda İngiliz Ortaçağ tarih yazıcılığı, Geç Ortaçağ boyunca siyasetten ekonomiye her alanda rekabet halinde olduğu Fransa ile karşılaştırıldığında oldukça geride kalmıştı.

Bu geri kalış, temel olarak kronik yazarlarının Latince eserler kaleme almayı tercih etmelerinin yanı sıra 1066 yılında Norman İstilasası ile birlikte Fransızcanın okuma yazma bilen toplum kesimleri içinde hâkim olmaya başlamasıyla ilgiliydi. Aslında Norman İstilasası öncesinde İngilizce kronik dili olarak kullanılmaktaydı. Erken Ortaçağ'ın önemli tarihsel kayıtlarından olan ve ilk defa 9. yüzyılda Eski İngilizce olarak Wessex'te derlenen *Anglo-Sakson Kroniği* (*Anglo-Saxon Chronicle*) Yüksek Ortaçağ'da bilinmekteydi. Ancak, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı İngilizce edebi türler için olduğu kadar tarihsel anlatı için de tercih edilmiyordu. Bu durum, özellikle 14. yüzyıla birlikte değişmeye başladı. 14. yüzyılda İngiliz yazar John Trevisa, pek çok Latince eseri Ortaçağ İngilizcesine çevirdi. 1362 yılında İngilizcenin resmi yazışmalarda kullanılmasına ilişkin bir yasa çıkarıldı. Bu ve benzeri olgular İngilizcenin yazılı kültür içinde gelişmesini tetikleyici unsurlardı.⁴ Ortaçağ'da özellikle Fransa ile girişilen rekabet milli duyguları

«Chroniques»”, *Queeste* 18 2011, s. 93. Tarihçiliğin uzmanlık alanı ve meslek olmadığı Ortaçağ'da tarihçilerin temel kaygısı bilgi verdikleri olayların kronolojik bir çerçevede sunulmasıydı. Daha önceki tarihçilerin yazdıkları kronikler, resmi veya gayr-ı resmi nitelikteki belgelerin yanı sıra sözlü kaynaklar, kronik yazarı tarafından güvenilir bulunan bir kişinin tanıklığı, kulaktan kulağa yayılan bilgi ve dedikodu tarihsel anlatının oluşturulması için geçerli kabul ediliyordu. Bunun yanında, kronik yazarlarının kimi durumlarda anlattıkları olayların geçtiği yerlere olan uzaklıkları bir konuda doğru bilgi edinmeyi zorlaştırıyordu. Chris Given-Wilson, *Chronicles: the Writing of History in Medieval England*, Hambledon, London 2004, s.1-20.

³ Fransa örneğinde bu konuya yoğunlaşmasına karşın, okur-yazar kişilerin yerel dillere yönelme nedenleri ve bunun Ortaçağ tarih yazıcılığında etkisi üzerine yapılmış klasik nitelikte öncü bir çalışma olarak bkz. Gabrielle M. Spiegel, *Romancing the Past: The Rise of Vernacular Prose Historiography in Thirteenth-Century France*, University of California Press, Berkeley 1993, özellikle s. 1-70.

⁴ Antonia Gransden, *Historical Writing in England ii: c. 1307 to the Early Sixteenth Century*, Routledge & Kegan Paul, London 1982, s. 220-221.

canlandırırken okuma yazma bilen insanlarda geçmişleri ve kendi yaşamış oldukları döneme ilişkin olay ve olguları kendi dillerinde okuma isteğini de duyuruyordu. Reel siyasal ve sosyo-kültürel değişim, tarih yazıcılığının 15. yüzyıldaki seyrini de belirledi.⁵

15. yüzyıl İngiliz tarihindeki yerel ve ulusal düzeyde olayları kayıt altına alma konusunda bu dönemin çağdaşı olan *London Chronicles* özel bir yere sahiptir. Londra'da okuma yazma bilen orta sınıf kişilerce kaleme alınan, birçok nüshası bulunan ve anonim özelliğe sahip olan bu kronikler, modern tarihçiler tarafından temelde bu özelliklerinden dolayı *London Chronicles* olarak adlandırılmışlardır.⁶ Kronikler, Ortaçağ İngilizcesi ile yazılmaları ve yaşadıkları dönemin olaylarına ilişkin olarak kaydettikleri olguları Londra toplumunun gözünden aktarmalarıyla Ortaçağ tarih yazıcılığında değişimi de temsil ediyorlardı. Geleneksel Ortaçağ tarih yazıcılığında görmeye alışık olduğumuz manastırlarda yerleşik olan keşişlerce Latince olarak kaleme alınan kronikleri düşündüğümüzde, hem kronik yazarlarının kimliğinde hem de kullandıkları dildeki değişim, kaydettikleri olay ve olguların biçim ve içeriklerinde farklılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Ülkenin siyasal merkezindeki olaylara canlı tanıklık etme imkânına sahip olan, başkentte ikamet etmeleri nedeniyle belgelere kolayca ulaşma olanağına sahip anonim yazarlar *London Chronicles*'ta aktardıkları bilgilerin doğruluk ve güvenilirlik dereceleriyle oldukça değerli bir bilgi kaynağı bırakmışlardır. Bu durum, olayların gerçekleştiği yerlere uzak olmaları nedeniyle eğer belge niteliğinde kaynaklara sahip olma imkânları yoksa genellikle kulaktan dolma bilgilere dayanarak bilgileri kaydeden manastırlardaki keşişlerin eserleriyle kıyas edildiğinde, tarihi kaynakların biçimsel niteliğinde dikkate değer bir değişimi ortaya koyduğu için tarih yazıcılığı açısından önemli bir aşama olarak görülebilir. İçerik açısından ise Londra'da yaşayan ve din adamı kimliği taşımayan tarih yazarlarının kendileri için ne tür olayları ve olguları kaydetmeye değer bulduklarını göstermeleri açısından *London Chronicles* incelenmeyi hak etmektedir.

Bu çalışmada, öncelikli olarak, *London Chronicles*'ın tarihsel gelişim süreci hakkında bilgi verilecektir. Londra'da şehir merkezli bir tarih yazıcılığı bilincinin nasıl ve hangi faktörlerle ortaya çıktığı, *London Chronicles* geleneğinin neden 15. yüzyılın ilk yarısında doğduğu gibi noktalara temas edilecektir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ise

⁵ Thorlac Turville-Petre, *England the Nation: Language, Literature and National Identity, 1290-1340*, Clarendon Press, Oxford 1996, s. 9-10.

⁶ Charles Lethbridge Kingsford, *English Historical Literature in the Fifteenth Century*, Clarendon Press, Oxford 1913, ss. 70-111, Mary-Rose McLaren, *The London Chronicles of the Fifteenth Century: A Revolution in English Writing. With an annotated edition of Bradford, West Yorkshire Archives MS 32D86/42*, D.S. Brewer, Cambridge 2002. Gransden, *Historical Writing*, s. 227-248.

Chronicles'ın tarihçiliğın olmazsa olmaz koşulu olan tarihsel belge kullanımı noktasında 15. yüzyıl İngiltere'sinin özellikle siyasi tarihini anlamada ve yazmada edindikleri yere değinilecektir. Resmi belgelerden sözlü aktarıma kadar birçok tarihsel kaynak kullanan *London Chronicles* yazarlarının yazılı kültürün gelişme gösterdiği bir dönemde oldukça fazla belge kullanmaları değeriendirilecektir. *Chronicles*'ın 15. yüzyılda derlenmiş birbirinden farklı nüshaları olduğu için, bunlar arasından dönemin siyasi tarihini anlamak ve anonim kronik yazarlarının belge kullanımının niteliğini eni iyi şekilde gözlemleyebilmek için elimizdeki nüshalardan Londra'daki *British Library*'de bulunan ve C.L. Kingsford tarafından 1905 yılında yayınlanan *Cotton Julius B II*⁷ Nüshası'na bakmak yararlı olacaktır.⁸ Bu Nüsha, İngiliz Antikacı Robert Cotton (1570-1631) tarafından toplanan birçok el yazmasından bir tanesi olduğu için böyle adlandırılmıştır. Nüsha'nın neredeyse yarısından fazlasını belge kayıtları oluşturmaktadır. *London Chronicles*'ın *Cotton Julius B II* Nüshası'ndaki belgesel bazı bilgilerin analizini de gerekli kılacak makalede, Ortaçağ kroniklerinin olayların ve olguların basit kayıtlarını içermelerinin ötesinde yazıldıkları toplumun gerçekliğini ortaya koyan eserler olduklarına değinilecektir. Ayrıca, kronik yazarlarının tarihsel bilgi ve belgeleri kendi amaçları doğrultusunda seçen ve şekillendiren bilinçli yazarlar oldukları, bu açıdan bakıldığında da, temel yaklaşım tarzlarıyla aslında modern tarihçilerden çok farklı bir metodoloji izlemedikleri gösterilmeye çalışılacaktır.

***London Chronicles*'ın Tarihsel Gelişimi**

Bugün elimizde bulunan *London Chronicles* nüshaları 15. yüzyılın ilk yarısında tarihsel bilgi kaynağı olarak şekillenmeye başlamış olsa da, Londra şehrini merkeze alarak kayıt tutma geleneği 13. yüzyıla kadar geri götürülebilir. 1260'lı yıllarda Londra Belediye Meclisi üyesi (Alderman) Arnold Fitz Thedmar tarafından Latince olarak yazımına başlandığı ve 1274 tarihinde tamamlandığı kabul edilen *Liber de Antiquis Legibus* (Eski Kanunlar Kitabı) isimli eser 15. yüzyıldaki *Chronicles* için temel teşkil eden ilk kaynak olmuştur. Londra belediye yönetiminin şehrin tarihiyle ilgili bilgileri kayıt altına alması amacıyla tasarlanmış bu kaynağın önemi daha sonraki *Chronicles* yazarlarının oluşturdukları nüshaların biçiminin nasıl olacağını belirlemesinden gelmektedir. Thedmar bu eserde Londra şehri tarihine ilişkin tarihsel belgeleri, hukuki metinleri derlemekle kalmamış aynı zamanda şehir yönetiminde görev alan *şerif* (sheriff) ve belediye başkanlarının isim listelerini, göreve başlama tarihlerini de vermiştir.⁹

⁸ Charles Lethbridge Kingsford (ed.), *Chronicles of London*, Clarendon Press, Oxford 1905, s. 1-116.

⁹ Thomas Stapleton, *De Antiquis Legibus Liber, Cronica Maiorum et Vicecomitum Londoniarum*, Camden Society, London, 1838. McLaren, *London Chronicles*, s. 16.

Theymar'ın başlattığı Londra tarihine ilişkin kayıt tutma geleneği 14. yüzyılda da devam etmiştir. Londra'da 1320-1328 yılları arasında Belediye'nin mabeyincilik (chamberlain) görevini yerine getiren Andrew Horn'a atfedilen ve II. Edward dönemine ilişkin temel tarihsel kaynaklardan biri olarak görülen *Annales Londonienses* (Londra Yıllıkları) Theymar'ın başlatmış olduğu şehir tarihi yazım türünün devamı niteliğindedir.¹⁰ Theymar ve Horn ile başlayan Londra şehir tarihi yazımının içerik olarak 15. yüzyıl başında anonim olarak yazılan *London Chronicles*'a doğal etkisi, Londra sakinlerinin bakış açısından ülkedeki önemli olayların kaydı ile şehirde hukuki açıdan dikkate değer olay ve gelişmeleri içeren seçmeci bir anlayışa dayanmasıdır. Biçimsel olarak ise, Londra şehrinin kronik anlatısının merkezinde olduğunu vurgulamak için, ilk kronik derleyicileri yazdıkları metinlerin kronolojik kurgusunda özgün bir yolu tercih etmişlerdir. Ortaçağ kroniklerinde tipik olarak gördüğümüz her seneyle ilgili anlatıya hükümdarın tahta çıktığı tarihin yıldönümüne göre başlanması (regnal year) geleneğinin aksine, hem Theymar hem de Horn kroniklerinin yıllık düzenlerini Londra belediye başkanlığı seçimlerinin yapıldığı 29 Ekim gününü esas alarak şekillendirmişlerdir. 15. yüzyıldaki *London Chronicles* nüshalarının hepsinde bu kronolojik anlatı düzeninin kabul edildiğini görmekteyiz. Daha önceki şehir tarihleri üzerine anlatı kurgularını dayandıran *Chronicles* yazarları, kronolojik düzen ve 13. ve 14. yüzyıllara ait olgular için Theymar ve Horn'un eserlerini temel almanın yanı sıra onların kroniklerindeki olayların kaydedilmeye başlanması için seçilen 1189 yılını da kabul etmişlerdir.¹¹ Hem Theymar ve Horn'un hem de daha sonraki 15. yüzyıl *Chronicles* yazarlarının bu tarihi seçmeleri Londra şehir tarihi açısından anlaşılır bir nedene dayanmaktadır. Londra şehrinin kendine ait bir yerel yönetim sistemine ve belediye başkanına 1189 tarihinde kavuştuğuna inanılır. Bunun yaygın şekilde kabulünün nedeni de *Liber de Antiquis Legibus*'un bu tarihi vermesidir. Aslında şehrin resmi olarak bilinen ilk belediye başkanı Henry Fitz Ailwin'in göreve başlamasına ilişkin kayıt hukuki belgelerde 1194 olarak verilmiştir. Ancak bundan beş sene önce görevi üstlendiği tarihçiler arasında genel olarak benimsenmiştir.¹²

Bu noktada *London Chronicles* geleneğinin başlamasına zemin hazırlayan Londra şehir tarihine ilişkin bazı bilgiler vermek gerekir. Londra'ya 12. yüzyılın sonlarında belediye düzeyinde yerel yönetim hakkı

¹⁰ William Stubbs, "Introduction", *Annales Londonienses, Chronicles of Edward I and II*, ed. William Stubbs, vol. 1, Cambridge University, Digitally Printed Version, Cambridge 2012, s. ix-xxiii.

¹¹ Gransden, *Historical Writing*, s. 227.

¹² Stubbs, "Introduction", *Annales Londonienses*, s.xxxi. Tarihçilerin bu tarihi kabulüne dayanarak 1989 yılında Londra Belediyesi'nin kuruluşunun 800. yılı kutlanmıştır. McLaren, *London Chronicles*, s.18.

verilmesi iki yönlü olarak değerlendirilmelidir. İngiliz iç siyaseti açısından bakıldığında, bugün olduğu gibi Ortaçağ boyunca da Londra, başkent konumunda olmasının yanında İngiltere'nin iktisadi hayatının merkezidir. O dönemin İngiliz kralı olan Aslan Yürekli lakaplı I. Richard'ın önde gelen liderlerinden olduğu III. Haçlı Seferi girişiminin finanse edilmesi için, kralın yokluğunda ülkeyi onun adına idare eden yöneticilerin İngiliz aristokrasisi ve şehirli tacir zümresinden para talep etmesi siyasal bir krize neden olmuştur. Richard'ın devlet bütçesini dikkatsizce kullanması en yakın danışmanlarınca eleştirilmiştir. I. Richard döneminde yaşamış tarihçilerden William Newburgh'un rivayetine göre, Richard bu eleştirilere “*eğer satın alacak uygun birini bulabilseydim, Londra'yı dahi satardım*” diyerek alaycı bir biçimde karşılık vermiştir.¹³ Bu kriz ortamının neticesinde Londra şehrinin ileri gelenleri yönetici zümre içinde özellikle kralın ülkede bulunmamasını fırsat bilen ve tahta göz koyan kardeşi John ve Richard'ın ülke yönetimini emanet ettiği William Longchamp arasındaki mücadeleden yararlanmasını bilerek 1191 yılında “komün” denilebilecek yerel yönetim hakkını elde etmiştir.¹⁴ Modern kullanımda oldukça radikal bir kavrama dönüşen “komün” aslında Ortaçağ'da farklı bir bağlama sahiptir. Ayrıca, merkezi otoriteden bağımsızlaşan “komün” tarzı şehir yönetimi İngiltere'ye özgü bir yapılanma olarak düşünülmemelidir. Adı geçen yönetim şekli, Orta ve Kuzeybatı Avrupa genelinde bir siyasal dönüşümün İngiliz tarihindeki modeli olarak ele alınmalıdır. Çünkü Yüksek Ortaçağ'da Avrupa'da büyüyen nüfus ve canlanan ticaretin şehirlerin sosyal hayatta merkezi bir konuma gelmesini sağladığı açıktır. Şehirlerde yaşayan ve canlanan ticaretten yüksek oranda gelir elde etmeye başlayan tacir zümresinin siyasal karar alma mekanizmasına dâhil olma isteği de siyasal gerilim ve dönüşüme zemin hazırlamıştır. “Komünler” yaygın olarak İtalyan, Kuzey Fransa ve Ren kıyısı Alman şehirlerinde yerleşik hale gelen bir yerel yönetim tarzı olmuştur. Şehrin ileri gelen nüfuzlu tacirlerinin oluşturduğu şehir meclisleri tarafından seçilen belediye başkanlarınca yönetilen ve sadece şehri ilgilendiren konularda merkezi otoriteden kısmen bağımsız karar alabilme olanağına sahip şehirlerin siyasal kültürü sosyal hayatta güçlü bir şehirlilik bilinci ve aidiyetinin oluşmasına ön ayak olmuştur.¹⁵

¹³ *The Church Historians of England. Vol, IV- Part II Containing the History of William of Newburgh: the Chronicles of Robert de Monte*, Çev. Joseph Stevenson, Seeleys, London, 1856, s. 562. “*I would sell London also, if I could find a suitable purchaser.*”

¹⁴ Christopher N.L Brooke and Gillian Keir, *London: 800-1216: the Shaping of a City*, University of California Press, Berkeley 1975, s. 45-46.

¹⁵ Londra'nın “komün” tarzı bir yönetime sahip olmasını öz yönetim şeklinde algılamak doğru olmaz. Siyasal olarak İngiliz Kralı'nın mutlak otoritesine ve Ortaçağ koşullarında bugünkü modern devlet yapısıyla özdeşleştirilebileceğimiz siyasal kraliyet kurumuna olan

London Chronicles'ın 15. yüzyılın ilk yarısında güçlü bir gelenek olarak ortaya çıkışında bu faktör belirleyici bir rol oynamıştır. Biçimsel olarak *Chronicles*'a bakıldığında, nüshaları özgün kılan noktalardan birinin anonim kronik yazarlarının Ortaçağ kronik yazımında hâkim dil olan Latince'nin ve İngiltere'de Norman İstilasası etkisiyle gelişen Fransızca eser yazma geleneğinin dışına çıkarak Ortaçağ İngilizcesi ile yazmayı benimsemeleri olduğunu belirtmiştik. Şehirlilik bilinci ve aidiyet temaları ise, *Chronicles*'ın özgünlüğünü dildeki değişimle sınırlı bırakmamıştır. 15. yüzyıla gelindiğinde, *London Chronicles*'ın içeriğinde olguların çeşitliliği dikkat çekmektedir. C. L. Kingsford'un belirttiği gibi, Londra şehri merkezli olarak, 13. yüzyıldan beri gelişme gösteren Londra şehir tarihi geleneği içinde "kesintisiz ve daha detaylı diğer anlatıların yokluğunda"¹⁶ *Chronicles*'ın Geç Ortaçağ İngiliz tarihi ve genel olarak Avrupa tarih yazıcılığı bağlamında sahip olduğu ayrıcalıklı konum daha iyi görülebilir. Gerçekten de, Thedmar ve Horn'un derledikleri ve konularının çeşitliliği açısından oldukça sınırlı olan ilk örneklerinden sonra, *London Chronicles* geleneğinde bir kopukluk meydana gelmiştir. Andrew Horn'a atfedilen *Annales Londonienses* (Londra Yıllıkları)'ten sonra Londra merkezli kronik nüshalarının çok kısa Latince ve Fransızca nüshalar olarak kaldıkları ve okuma yazma bilen kesimler arasında fazlaca dolaşımında olmadığı tahmin edilmektedir. Bu konuda tahminden öteye gidilememesi ise birçok kopyanın kayıp olmasından ileri gelmektedir.¹⁷ G. J. Aungier'in 1844 yılında edisyonunu yapmış olduğu, Ortaçağ İngiltere'si okuyazarlarının kullandıkları ve Fransızca'da kaleme alınan bir *London Chronicle* örneği 14. yüzyıldan elimizde kalan en dikkate değer nüshadır.¹⁸ Fakat 15. yüzyılın ilk yarısıyla birlikte dilde İngilizce tercih edilmeye başlanmış ve bu durum İngiliz milli kimliği bilincinin gelişmesine yol açmıştır. İngiliz dili etrafında gelişen milli bilinç, Londra'yı esas alarak tarih yazma arzusunda tecessüm

---

bağlılık Londra komün yapısının belirgin bir özelliğidir. Kral Richard'ın Haçlı Seferi dönüşünde Almanlar'a esir düşmesiyle birlikte Londra Belediye Başkanı'nın Kral'ı esaretten kurtarmak için para tesis etme çabası ve bütün belediye meclisi üyelerinin Kral'a bağlılık yemini etmeleri bu olgunun en açık göstergeleridir. Londra şehrine verilen yerel yönetim hakkının İngiliz kraliyet müessesesi nezdinde algılanışı da bu fikri desteklemektedir. İngiliz kraliyet yönetiminin ne I. Richard ne de ondan sonra kral olan kardeşi Kral John dönemlerinde Londra şehrine vermiş olduğu beratlarla şehrin kendi kendini yönetme hakkına sahip olduğu belirtilmemiştir. Şehre verilen kimi ekonomik imtiyazlar ve belediye başkanının şehir yöneticisi olarak tanınması ise kraliyetin başkent Londra halkının maddi ve manevi desteğini arkasına alma isteğinden daha fazlasını ifade etmez. Bu hususların değerlendirmesi için Brooke and Keir, a.g.e., s. 234-245.

¹⁶ Kingsford, *English Historical Literature*, s. 50.

¹⁷ Gransden, *Historical Writing*, s. 221-222.

¹⁸ G. J. Aungier, (ed.), *Croniques de London, 1259-1343*, Camden Society, London 1844.

eden şehir kültürünün parçası olma bilinciyle bir araya gelerek İngiliz tarih yazıcılığının Geç Ortaçağ'daki en dikkate değer ürünlerini ortaya çıkarmıştır.

London Chronicles'ın tarih yazıcılığı açısından başarısı yazıldıkları dönemin olay ve olgularını Londra şehrini yönetenlerin gözünden aktarma çabasıyla sınırlı kalmaz. Ülke ve şehir tarihine ilişkin öne çıkan olay ve olguları seçerek kaydetmedeki başarıları, kullandıkları belgelerin siyasal, dini, sosyo-kültürel tarih alanları ve Londra iktisadi hayatına ilişkin istisnai karakterleriyle de ilişkilidir. Bu yönleriyle değerlendirildiğinde, *Chronicles* geleneğinin I. Elizabeth döneminin sonlarına kadar muhtelif tarihçiler tarafından devam ettirilmesi ve 16. yüzyılda yaşamış olan İngiliz tarihçilerinin en güvenilir tarihsel kaynaklardan biri olarak bu gelenekten üretilen nüshalara başvurmaları oldukça anlaşılır hale gelir.¹⁹ 15. yüzyılda böylesine bir tarih yazım geleneğinin ortaya çıkmasını belirleyen temel unsur yalnızca İngilizce yazılan eserlerin okuma yazma bilen Londra sakinleri nezdinde popüler hale gelmesiyle açıklamak dar bir bakış açısı olur. *London Chronicles*, bütün tarihsel kaynaklar gibi yazıldıkları dönemin ürünüdürler ve biçimlenmelerinin arkasında bu faktör belirleyici bir önemi haizdir.

15. yüzyılın hemen başında 1399 yılında IV. Henry'nin tahta çıkmasıyla birlikte yazılmaya başlanan *London Chronicles* takriben Henry'nin tahta olduğu 1414 yılından itibaren bugün elimizdeki biçimlerine kavuşmuşlardır.²⁰ *London Chronicles*'ın metinsel olarak gelişimini tespit edebilmek oldukça güçtür. Çünkü daha önce belirttiğimiz gibi birçok nüshası kaybolmuştur. Burada dikkati çeken hususlardan bir tanesi 15. yüzyılın ilk yıllarına kadar ortak bir kaynağa dayanarak derlenen metinlerin özellikle İngiltere ile Fransa arasında 1337-1453 yılları arasında süregelen Yüzyıl Savaşları sürecinde İngilizlerin Fransızlara karşı ezici bir zafer kazandıkları 1415 yılındaki Agincourt Savaşı ile birlikte kimi noktalarda birbirlerinden farklılaşmaya başlamalarıdır. Bunun nedeni, yurt dışından sürekli yeni bilgiler edinmek isteyen okurların talepkâr olmaları ve bu konudaki haberlerin kronikçileri elde ettikleri bilgileri derleyip yazmaya teşvik etmeleridir. Bunun yanında, Londra'da yerel yönetimle bağlantılı birçok kronik derleyicisi yazarın ellerine geçirmiş oldukları nüshalar üzerine kendi ilgilendikleri ve değer atfettikleri konular çerçevesinde ve ulaşabildikleri

¹⁹ 16. yüzyılda *London Chronicles* geleneğinin en önemli temsilcisi Londra'da kumaşçılık yapan Belediye Meclisi Üyesi Robert Fabyan'dır. Gransden, *Historical Writing*, s. 245.

²⁰ Kingsford, *English Historical Literature*, s. 76.

değişik bilgi kaynaklarına bağımlı olarak seçmeci bir biçimde kronik anlatılarını oluşturmalarından da bahsedilebilir.²¹

Daha geniş bir çerçeveden bakıldığında ise 15. yüzyılın İngiltere tarihi için dönüm noktası denilebilecek mühim siyasal hadiseler sahne olmuştur. II. Richard'ın kuzeni Lancaster Dükü Henry (IV. Henry) tarafından devrilerek İngiltere'de Lancaster Hanedanı'nın kurulması 15. yüzyıl İngiliz iç siyaseti için dönüm noktası olmuştur. Dış ilişkiler açısından bakıldığında, İngiltere'nin V. Henry'nin hükümdarlığı esnasında Fransa'ya üstün gelmesi ve Avrupa'da itibarının yükselmesinden bahsedilebilir. Yine iç siyaset açısından, Lancaster Hanedanı'nın gayr-ı meşru bir temelde kurulmasının Lancaster ve York aileleri arasında ülke çapında bir iç savaş olan Güller Savaşı'na sebebiyet vermesi ve neticede Yeniçağ İngiliz devlet sisteminin VII. Henry'nin İç Savaş'a kesin olarak son vermesi ve Tudor Hanedanı'nı oluşturması ile kurulması İngiliz tarihinin seyrini değiştirmiştir. Bu olayların büyük bir kısmının doğal olarak ülkenin başkenti Londra'da gerçekleşmesi ve Londra'nın toplumsal, ekonomik ve siyasal yapısını etkilemesi *London Chronicles*'in biçimlenmesini ve canlı bir tarih yazım geleneği olarak yerini muhafaza etmesini sağlamıştır.

***Cotton Julius B II* Nüshası'nda Belge Kullanımı**

Londra'daki British Library'de bulunan ve C. L. Kingsford tarafından edisyonu yapılan *Cotton Julius B II* Nüshası *London Chronicles*'in buraya kadar vurguladığımız temel özelliklerini içermektedir. Nüsha'nın, IV. Henry döneminde derlenmeye başlandığı ve yazım sürecinin muhtemelen V. ve VI. Henry dönemlerinde devam ettiği söylenebilir. Metnin içeriğine bakıldığında, 1399 yılından itibaren gelişen olaylara ilişkin kayıtların hem daha uzun hem de daha çeşitli olmaya başlaması bunun en belirgin kanıtı olarak görülebilir. Bununla uyumlu olarak, diğer *London Chronicles* Nüshaları gibi 1189 tarihiyle başlamakla birlikte, II. Richard'ın tahttan indirildiği 1399 yılıyla kroniğin bittiği 1432 yılına kadar olan siyasi ve sosyal nitelikli olayların kaydına geniş yer vermesi Nüsha'yı tam anlamıyla bir 15. yüzyıl tarih yazımı örneği olarak görmeyi gerekli kılar. *Cotton Julius B II*'nin içerik açısından çok değerli bir kaynak olmasını sağlayan neden ise 15. yüzyılda kaleme alınan *London Chronicles*'in çeşitli nüshalarında ya da dönemin Thomas Walsingham'ın *Chronica Maiora*'sı gibi en çok itibar

²¹ Mary-Rose McLaren, *London Chronicles* yazarlarının belgeler ve olgular konusundaki seçmeci tutumunu kronik yazarlarının tarihsel bilincini göstermeleri açısından çok önemli görmektedir. McLaren, *London Chronicles*, s. 49-50.

edilen kaynaklarında bulunması mümkün olmayan 15. yüzyıl İngiliz tarihine ilişkin bazı bilgileri içermesidir.²²

Aslında, *London Chronicles* genel olarak, modern tarihçiler arasında belgelerin yoğun biçimde kullanılmasıyla bilinir. Ülkenin başkenti olan Londra'daki ülke düzeyinde meydana gelen gelişmeler kronik yazarlarını çoğu durumda gözleriyle tanıklık ettikleri olay ve olguları kaydetmenin ötesinde belgelere dayanarak olayları anlatmaya sevk etmiştir. Londra'da yaşayan ve devlet belgelerine manastırlarda yaşayan tarihçilere kıyasla çok kolay bir biçimde ulaşılabilir olanağına sahip olan *Chronicles* yazarlarının resmi belgelere fazlasıyla yer vermeleri onların haklarında modern tarihçilerin iki uç noktada değerlendirme yapmalarına neden olmuştur. Belgelerin 15. yüzyıl İngiliz tarihini anlamada önemli gören birçok tarihçi için *London Chronicles* vazgeçilmez birincil kaynaklar olarak görülmelidir.²³

Öte yandan, *Chronicles*'in böylesine pratik bir yararı olduğunu kabul etmekle beraber F. J. Levy gibi tarihçilerin gözünde *London Chronicles* "yığınla resmi belge" içeren kuru bir anlatım tarzına sahiptirler.²⁴ Bu farklı iki yorumdan *London Chronicles*'in anonim tarihçilerinin tarihsel zihniyetleri konusunda nasıl bir sonuç çıkarmak gerekir? Bu soru titizlikle incelenmeye değer görünüyor. Çünkü bir tarihçinin anlatı kurgusunu oluştururken hangi kaynakları neden ve nasıl kullandığı sorusu tarihçilik açısından evrensel metodolojik bir meseleyi teşkil etmektedir. Bu bağlamda, *Cotton Julius B II* Nüshası'nın 1399 öncesine ait anlatıları oldukça kısa ve *London Chronicles* geleneği içinde üretilen diğer kroniklerle hemen hemen

²² Burada değerlendireceğimiz belge temelde Parlamento Tutanakları ve Walsingham'ın eserinde bulunmasına rağmen, aşağıda gösterileceği gibi belgenin sonrasındaki anlatı örgüsünde *Cotton Julius B II*'ye özgü olan bazı bilgiler bulunmaktadır. Bu makalenin konusu dışındaki 1410 yılında Kilise'nin mülkiyet edinmesi ve zenginleşmesi karşısında *Commons* (Avam Tabakası)'ın Kral'a sunduğu önerge gibi başka yerde bulunmayan belgeler açısından da *Cotton Julius B II* önemli bir kaynaktır. Kingsford, *Chronicles of London*, s. 65-68.

²³ Bu görüş, bu makalede muhtelif yerlerde referans gösterilen Gransden ve Kingsford'un kanaatidir. Fakat *London Chronicles* üzerine çok yeni tarihli araştırmalar yapan ve yine bu çalışmada referans gösterilen Mary-Rose McLaren'de bu görüştedir. Bu kanaatin 15. yüzyıl üzerine çalışan diğer tarihçiler üzerinde de etkili olduğu görülmektedir. Örnek olarak, Anne Curry, *The Battle of Agincourt: Sources and Interpretations*, the Boydell Press, Woodbridge, 2000, s. 96-98. Alexander L. Kaufman, *The Historical Literature of Jack Cade Rebellion*, Ashgate, Surrey 2009, s. 10, 11, 21.

²⁴ Fred J. Levy, *Tudor Historical Thought*, Huntington Library, San Marino: CA 1967, s. 18. Bazı yazarlar da içerik olarak *London Chronicles*'i olumsuz manada "polemik" ürünler olarak değerlendirmişlerdir. Andrew Galloway, "Writing History in England", *The Cambridge History of Medieval English Literature*, (ed.) David Wallace, Cambridge University Press, Cambridge 2005, s. 279.

aynı bilgileri ihtiva etmektedir. Fakat 1399 yılına ait bir kayıt *Cotton Julius B II* nüshasını tarihsel kaynak olarak oldukça değerli hale getirmektedir. Bu yıla ait belge, “*Record and Process*” (Kayıt ve Süreç) olarak tarihçiler arasında bilinen, IV. Henry’nin İngiltere’de hüküm süren II. Richard’ı tahttan indirmesini meşrulaştırmak amacıyla Lancaster Hanedanı tarafından derlenen resmi belgedir. Bu belge, II. Richard’ın kuzeni Henry tarafından alıkonulduğu Londra Kulesi’nde Henry ve yakın çevresiyle yapmış olduğu görüşmelerden başlayarak Richard’ın devrilmesini meşrulaştırmak için hazırlanan sözde hukuki maddeler olan *Articles of Deposition* (Tahttan İndirmeye Dair Hükümler)’in ülkenin yönetim merkezi olan Westminster’da 30 Eylül günü okunmasını da kapsayan 29 Eylül-1 Ekim 1399 arasında geçen ve Richard’ın bütün krallık haklarından mahrum edilmesiyle tamamlanan 3 günlük süreci içermektedir.²⁵

Belgenin oluşumuna neden olan siyasi olayların akışı ise şöyle olmuştur. II. Richard, kuzeni Henry önderliğindeki bir grup İngiliz aristokratın kendisine karşı ayaklanması sonucunda tahttan indirilip Londra Kulesi’ne hapsedilmişti. Ardından da, öldürülme tehdidiyle veyahut canının bağışlanacağı vaadiyle kendisinden krallık kurumuna ait bütün yetki ve sorumluluklarını bırakıp krallık hakkından kuzeni IV. Henry adına feragat etmeye zorlanmıştı. Lancaster Hanedanı mensuplarının II. Richard’ın gönüllü olarak tahtı bıraktığına dair iddialarının toplumsal düzeyde tatmin edici ve inandırıcı olamayacağını düşünmeleri sebebiyle iddialara meşru bir zemin oluşturmak gayesiyle resmi kılıfa büründürülmüş bir belge hazırlanması gündeme geldi. Lancaster Hanedanı’nın önde gelen isimlerinin Richard’ın hapsedildiği Londra Kulesi’nde, onunla yapmış olduğu görüşmelerden *Articles of Deposition*’un Westminster’da ülkenin ileri gelenlerinin okunmasına kadar olan sürecin resmi anlatısı dikkatle hazırlanarak Richard’ın tahttan indirilmesinden sonra Parlamento Tutanaklarına eklendi. Resmi nitelikte görülen *Record and Process* ülkenin önemli şehirleri ve manastırlarına gönderilmişti.²⁶ Latince metinlerine hem resmi belge olarak hem de dönemin en önemli manastır kronikçisi Walsingham’ın *Chronica Maiora* adlı eserinde rastlayabildiğimiz *Record and Process*’in elimizdeki tek İngilizce kopyası *London Chronicles*’in Cotton *Julius B II* Nüshası’nda bulunmaktadır. Kronik yazarı muhtemelen Londra’da bulunma ve resmi makamlarca düzenlenen belgelere kolayca

²⁵ Chris Given-Wilson, *The Chronicles of the Revolution 1397-1400: The Reign of Richard II*, Manchester University Press, Manchester 1993, s. 168. Given-Wilson’ın eseri Richard’ın tahttan indirilme süreciyle ilgili temel birincil kaynakların modern edisyonunu içermektedir.

²⁶ Matthew Boyd Goldie, *Middle English Literature: A Historical Sourcebook*, Oxford, Blackwell 2003, s.70.

ulaşabilme imkânı sayesinde *Record and Process*'in orijinal Latince kopyasını elde edebilmiş ve belgedeki maddeleri Ortaçağ İngilizcesi'ne çevirerek derlediği kroniğe yerleştirmiştir.

Record and Process'in hem Parlamento Tutanakları'na eklenen kopyası, hem de Walsingham'ın kroniği ve London *Chronicles*'in *Cotton Julius B II* Nüshası'na bakıldığında aynı bilgileri içerdikleri gözlemlenebilir. Her üç kayıta da, Henry'nin Londra Kulesi'ne göndermiş olduğu delegasyonun II. Richard'dan kraliyet görevini yerine getirme konusunda hem “*beceriksiz*”, hem de “*yetersiz*” olması nedeniyle tahttan feragat etmesini istediklerini yazmaktadırlar. Richard'ın da buna itiraz etmediğini, bu konuda daha önce vermiş olduğu söze sadık kalacağını, ancak sözünü yerine getirmeden önce kuzeni Henry ile görüşmek istediğini ve imzalaması için hazırlanan Tahttan Feragat Belgesi'ni, düzenlemesi için kendisine verilmesini talep ettiğini belirtmektedirler. Sonrasında, kuzeni Henry ile görüşen Richard'ın kendi rızasıyla ve hiçbir sorun çıkarmadan tahtı kuzeni Henry'ye bıraktığını da vurgulamaktadırlar. Bu konuda, *Cotton Julius B II* Nüshası'nda da resmi belgede olduğu gibi şu ifadeler yer almaktadır: “*Belirttiğim Tahttan Feragat, İstifa, Çekilme ve Devir taahhüdüme bağlı kalacağım ve bunları kat-i surette gözeteyeğim.*” Yine dikkate değer bir ifade olarak, çocuğu olmayan Richard'ın Lancaster Dükü kuzeni Henry'nin kendi varisi ve ardından da kral olması gerektiğini söylediğini yazmaktadır.²⁷

Cotton Julius B II Nüshası'nda *Record and Process* belgesinin büyük bir kısmını oluşturan *Articles of Deposition* (Tahttan İndirmeye Dair Hükümler)'da resmi metindekiyle aynı şekilde yer almaktadır. *Articles*'ta II. Richard'ın tahttan indirilmesini meşrulaştırıcı araçsal delil olarak Kral'ın tebaasının hakkını ve hukukunu hiçbir surette gözetmediği, keyfi bir idare sürdürerek halka baskı ve zulümde bulunduğu vurgulanan temel noktalar. Her ne olursa olsun meşru bir kral durumunda olan Richard'ı tahttan indirmenin başka bir şekilde mantıksal ve hukuki açıklamasını yapmak mümkün olmadığı için, Henry ve çevresindekiler bu noktalar üzerinde duran bir belge hazırlamak durumunda kalmışlardı. Meşru Kral'ın toplumu rahatsız

²⁷ *The St. Albans Chronicle: The Chronica Maiora of Thomas Walsingham II, 1394-1422*, (eds.) John Taylor, Wendy R. Childs, and Leslie Watkiss, Clarendon Press, Oxford 2011, s. 162-165. Walsingham, “inhabilitate” ve “insufficiencia” kelimelerini kullanır. Aynı ifadeler Parlamento Tutanakları'nda da mevcuttur. Chris Given-Wilson, *the Chronicles of Revolution*, s. 170-171. *Cotton Julius B II*'de Ortaçağ İngilizce'si ile “vnhabylite and vnsuffisance knowleched” ifadesi geçmektedir. Kingsford, *Chronicles of London*, s. 20.”*But I shall have, kepe and holde this Renoucyng, Resignacion, Dymission, and levyng off, ffor fferme and stable ffor euermore, in alle and euery partye thereof.* “*And anoon the same kyng ioynyd and addyd to the fforsey(d)...yff it were in his powere the Duk off Lancastre schulde be his Succesour, and Kyng after hym.*” Kingsford, a.g.e., s. 22.

edici yönetimine vurgu yapan ve 33 maddeden oluşan *Articles*'ın ilk maddesi sonraki maddeleri kapsayıcı ve açıklayıcı özelliktedir.²⁸ Bu maddede II. Richard'ın açık bir biçimde kötü ve keyfi yönetimle suçlandığı görülmektedir. *Cotton Julius B II* Nüshası'ndaki ifadeye göre “*Kral Richard Kraliyet'e ait olan malları ve mülkleri bunlara layık olmayan kişilere vermek, keza bunları uluorta dağıtmakla*” suçlanmış, böylece kendi halkına “*zulüm etmekle*” ve “*telafisi mümkün olmayan*” diğer büyük suçlar işlemekle itham edilmiştir.²⁹

Articles'ın diğer maddeleri kamu yararının aleyhine gerçekleşen keyfi ve kötü yönetimin detaylandırılması ve kimi yerlerde de tekrarı niteliğindedir. Belgeye göre Kral Richard, Taç Giyme Yemini'nde, “*gerçek bir adalet*” ile yönetim gücünü kullanacağı üzerine yemin etmesine rağmen, sözünü tutmamış ve sürgüne gönderilmiş olan Lancaster Dükü Henry'nin affedilmesi konusundaki istekleri sert bir biçimde reddetmiştir.³⁰ Kimsenin sözünü dinlemeyen Richard, Yemini'ni “*düşüncesizce*” çiğnemiştir.³¹ Richard'ın yönetimi öyle bir boyuta ulaşmıştır ki, “*birçok Kraliyet Meclisi toplantısında, krala hem kendi şahsının hem de Krallığı'nın refahı için tavsiyede bulunmakla yükümlü olan Krallık lordları, hukukçuları ve diğerleri, kendi takdirlerine göre tavsiyelerini dile getirdiklerinde Kral tarafından çoğu kez öylesine sert biçimde suçlanıp azarlanmışlardır ki, böyle konularda tavsiyede bulunurlarken hakikati söylemeye cesaret gösterememişlerdir.*”³² II. Richard'a karşı öne sürülen suçlamalarda, İngiliz hukuk geleneği de referans noktası olarak kullanılmış ve 13. yüzyılda ilk metni hazırlanan *Magna Carta*'ya gönderme yapılmıştır. *Cotton Julius B II* Nüshası'nda da resmi devlet belgesinde yer alan şekliyle buna ilişkin kayıt da tespit edilebilir: Yerleşik hukuk geleneğinde, “*herhangi özgür bir kişi tutuklanamaz*”, “*ortadan kaldırılamaz*” ve “*ülkenin kanunlarınca*” olmadığı

²⁸ J. S. Hamilton, *The Plantagenets: History of A Dynasty*, Continuum, London 2010, s. 220.

²⁹ “*Ffirst it ys to putt a3ens Kyng Richard, that ffor his euyll gouernance in yevying a way to unvworthy persons the goodes and possessions longyng to his Crovne, disparpelyng hem, and other goodes vndiscretly puttyng also; and oppresyng the peple by grete gaderynges, and other grete Importable Charges...*” Kingsford, *Chronicles of London*, s. 24.

³⁰ *Also, nat withstanding that the kyng in his coronacion swore that in alle his domes he shulde do and ordeyne to be do evyn rihtfull Justice...that ther shulde no manere man speke ne pray to hym ffor no maner grace ne mercy ffor Henry Duk of Lancastre.*” a.g.e., s. 28-29.

³¹ “*...brak his fforseyd othe that he hadde made.*” a.g.e., s. 29.

³² “*Also in meny grete counceilles ffor the kyng, whan the lords off the Rewme, Justices and other were charged that they shulde trewly counceille the kyng in alle things touching his estate and Rewmes, The same lords, Justices, and other offte, whanne they yaff trewe counceille affter hir discrecion and witte, they were bitterly blamed by the kyng, and reproved, that they ner not hardy to say the trouthe ffor the state and profit off the kyng and off the Rewme.*” a.g.e., s. 33.

sürece, “*Kral bu kişiye karşı dava açamaz veya dava açılması konusunda buyruk veremez*” denmesine karşın, “*kralın iradesi, emri ve fermanıyla*” birçok kişi kasten suçlanmış ve tutuklanmıştır.³³ Ana hatlarıyla en önemli görülebilecek hükümlerinden bahsettiğimiz *Articles of Deposition*’ın hazırlanması ve ülkenin dört bir yanındaki merkezlere gönderilmesi Lancaster Hanedanı açısından bilinçli bir siyasal amacı göstermektedir. Ortaçağ siyaset teorisinde var olan meşru Kral’ın yönetimde dikkat etmesi gereken adalet, doğruluk gibi hususlar ve dikkat etmediği takdirde siyaset mekanizmasının hukuki çerçevede nasıl işletilmesi gerektiği, kendi tebaasının Kral’ı tahttan inmeye zorlayabilme hakkı gibi hem teorik hem de pratik boyutları olan bir mesele *Articles*’a şekil vermiştir.³⁴

Değerlendirme

Bir bütün olarak düşünüldüğünde, biçimsel açıdan *Record and Process*’in ve *Articles*’in *Cotton Julius B II* Nüshası’nı derleyen kronik yazarı ya da yazarlarınca Ortaçağ İngilizce’si ile metne konulması çalışmanın başlarında belirtildiği üzere yükselişe geçen yazılı eserlerde yerel dil kullanımının belgesel nitelikte bir örneği olmasıyla başlı başına önem arz eder. Elimizde *Record and Process*’in tek İngilizce nüshası olması da bu metnin değerini arttırmaktadır. Bu biçimsel özellikler belirlendikten sonra belgenin metne yerleştirilmiş olmasından özel olarak *London Chronicles* yazarlarının tarihçilik zihniyetleri ve genel olarak Ortaçağ tarih yazım metodolojisi açısından varılması gereken neticelerden bahsetmek gerekir. *The Record and Process*’in *Cotton Julius B II*’de kelimesi kelimesine resmi belgelerle uyum içinde olması *London Chronicles* kronikçilerinin 16. yüzyılda Thomas Nashe’in bir Elizabeth dönemi yazarı olarak, 15. yüzyıldaki anlatıları küçük göstermek amacıyla söylediği bu yazarların “*ne yaptıklarını bilmeyen*” ve dikkate değer pek bir şey yazmayan ruhban sınıfı dışındaki vakanüvisler olduğu iddiasını tekrarlamak olur.³⁵ Veyahut bu metin merkezi otoritenin himayesinde ve kontrolünde yazılmıştır. Bu nedenle, Lancaster Hanedanı’nın II. Richard’ı tahttan indirmesini desteklemek için metne

³³ “*Also, though it hath be ordeyned and stablysshid by Statut and parlement, and also sethyn confermyd, that no ffreman shulde be take, ne that he shulde in no manere wyse be distroied, ne that the kyng shulde not goo vpon hym, ne putte vpon hym, but by... ellis by law off lande: neuerthelatter thurh the kyngis commandement, wille, and ordinaunces... meny of his lieges have bene maliciously accused.*” a.g.e., s. 35.

³⁴ John M. Theilmann, “Caught Between Political Theory and Political Practice: ‘The Record and Process of the Deposition of Richard II’”, *History of Political Thought* 25 2004, s. 599-619.

³⁵ Thomas Nashe, *The Works of Thomas Nashe 5 Volumes*, Vol: 1, (ed.) R.B. McKerrow, Bullen, London, 1904, s. 194. Gransden, *Historical Writing*, s. 241.

yerleştirilmiştir demek de Ortaçağ tarihçisinin bağımsız bir düşünsel zihniyete sahip olamayacağı gibi tutarsız bir çıkarıma neden olabilir.

Düşünsel bağımsızlık ve kronik yazarlarının kendi istekleri ve dikkate aldıkları noktalar çerçevesinde anlatılarını kurguladıklarını görebilmek için, metnin içeriğinde dönemin diğer kroniklerinde bulunmayan, doğruluğu ispatlanamayacak olup metne kronik yazarının bilgiyi bir kaynaktan alıp almadığı ya da canlı tanık olup olmadığını tespit etmenin imkânsız olduğu şekilde konulduğu belli olan ifadelerle bakmak gerekir. Çünkü bu maddeleri kroniğe yerleştiren Londralı yazar, belgelerin resmi niteliğini göz önünde bulundurarak bunları metne koymuş olabilir. Fakat anlatının biçimini kurgularken kendi özgün yorum veya bilgisinden kaynaklı olgulardan da bahsetmektedir. Örneğin, ne resmi olarak *Articles of Deposition*'da ne de Walsingham'ın kroniğinde bulunmayan bir kayıt *Cotton Julius B II*'de mevcuttur. Bu hemen belge tasvirinin ardından gelmektedir. Kronik yazarı şaşırtıcı bir biçimde *Record and Process* belgesinin, belgeden haberdar olan insanların talebi üzerine ilan edildiğinden bahsetmektedir. Kronikteki ilginç cümleler şu şekildedir: “...halk şöyle bir talepte bulundu: Müteveffa Richard, tahtan feragat ettiğine ve dehşet verici sebeplerden dolayı tahttan indirildiğine göre, ... bu dehşet verici sebepler İngiltere'nin bütün idari bölgelerinde okunmalı, sergilenmeli ve ilan edilmelidir.”³⁶ Yine bu ifadelerin devamında, belirlenen kişilerin Roma, Fransa, Macaristan, Almanya, İspanya ve İrlanda'ya Richard'ın devrilmesine neden olan “dehşet verici sebepleri” ilan etmeleri için gönderilmeleri konusunda bir karar çıktığından da söz etmektedir.³⁷

Bu konuda resmi bir kayıt ve diğer kroniklerde bilgi olmamasına rağmen, *Cotton Julius B II* yazarı belki tamamen keyfi olarak belki de Londra'da bulunması nedeniyle olaylara canlı tanıklık etmesi sayesinde elinde bulunan

³⁶ “the comones prayden : that ffor as myche as Richard late hath resigned his crowne and ys deposid ffor horrible causes, Therefore it is resonable as ffor a nother man what Juggement he shall have, and that hit be so done and ordeyned ffor hym that the Rewme be nat trouble by hym and that thes horrible causes mowe be redde, shewed, and declared thurh England in euery shire, and that the Rewme be nat disclandrid ffor the fforseid deposyng ; the which prayer was graunted hem.” Kingsford, *Chronicles of London*, s. 56. “Dehşet verici sebepler” ifadesi Richard'ın kötü idaresine bir göndermedir. “Müteveffa Richard” ifadesi ise kroniğin son şeklini sonraki yıllarda aldığını gösterir.

³⁷ “And also hit is ordeyned, that certeyn persones shull be sent to Rome, ffraunce, Hungry,Almaigne, Spaygne, Irlond and other landes, that is fforto say iij persones to eche off the landes.fforto declare the horrible cases off the deposyng off kyng Richard ; and her names weren entred.” Kingsford, a.g.e., s. 61. Bu konuya dikkatimi çeken bir çalışma: David R. Carlson, *John Gower: Poetry and Propaganda in Fourteenth Century England*, D.S. Brewer, Cambridge 2012, s. 119-120.

avantajı kullanarak bu bilgiyi kroniğe eklemiş olabilir. Fakat her iki ihtimalde kronik yazarının bağımsız bir tarihçi perspektifine sahip olduğunu ortaya koyar. Olaylara canlı tanıklık etme Ortaçağ tarih yazıcılığında “doğru” bilginin ortaya konulmasında merkezi bir role sahiptir. Ortaçağ kronikçisi tarih yazımı metodolojisi açısından buna büyük değer vermekte okumak ve duymak ile karşılaştırıldığında bilgi edinme hiyerarşisinde canlı tanıklık etmeyi daha üstte görme eğilimindedir.³⁸ Bu açıdan, belgede bulunmayan ve yalnızca kendisinin edinme imkânına sahip olabileceği bir bilgiyi anlatının içine yerleştirmesi Ortaçağ tarihçisinin bakış açısından, yazdığı bilginin inandırıcılığını arttıracığı için makul bir tutumdur.

Diğer taraftan, tarihçinin metne yerleştirdiği bilginin keyfi olarak seçilmesi de anlamlı bir tutuma karşılık gelir. Bugünün tarihçisi gibi Ortaçağ tarihçisi de belirli ön yargı ve ön kabullerden hareket etmektedir. *London Chronicles* yazarlarının Londralı bireyler olarak Krallık ile olan ilişkileri ve yaşamış oldukları sorunlar doğal olarak yazarı II. Richard’ın aleyhine olan bilgileri metne yerleştirmesine neden olmuş olabilir. Her zaman Kral’a bağlı olmasına rağmen görece bir serbestliğe sahip Londra şehri, Richard’ın kendi kişisel harcamaları için Londralılardan sürekli para istemesi, Krallık otoritesini daha etkin olarak göstermek adına şehrin yönetimine sürekli müdahale etmeye çalışmasıyla Londra sakinlerinin gözünde çok olumlu bir imaja sahip değildi.³⁹ Bu, Londra şehir yönetimiyle ilişkili olması muhtemel kronik yazarını doğrudan etkilemiş gözüküyor.

Ancak, II. Richard’ın tahttan indirilmesine dair süreci anlatan *Record and Process* belgelerinin metinde yer alması sadece bu olguyla ilişkilendirilemez. Tıpkı Ortaçağ kronikçisinin canlı tanıklığa verdiği önemde olduğu gibi belge kullanımı da Ortaçağ tarihçisinin doğru bilgiye ulaşma konusundaki kaygısından kaynaklanır. Geç Ortaçağ’da tarih yazıcılarının gittikçe artan sayıda devlet kademelerine yakın, seküler nitelikli kişilerden olmaya başlamaları onların belgelere daha kolay ulaşabilmelerini sağlamış, anlatılarında “doğru” olarak vermek istedikleri bilgilerin güvenilirliğini göstermek için gittikçe daha çok belge kullanmalarına sebep olmuştur.⁴⁰ Bunda kuşkusuz olayları oldukları biçimiyle yansıtma amacı ve iyi bir tarihi anlatı çabası etkili olmuştur. Ancak *London Chronicles* yazarları belgeleri anlattıkları olay ve olguları destekleyici nitelikte kullanmış, resmi otoritelerin kontrolü dışına çıkmayı başararak belgelerin öncesinde ya da

³⁸ Given-Wilson, *Chronicles*, s. 8.

³⁹ Caroline M. Barron, “Richard II and London”, *Richard II: The Art of Kingship*, (ed.) Anthony Goodman and James Gillespie, Clarendon Press, Oxford 1999, s. 129-54.

⁴⁰ Given-Wilson, *Chronicles*, s. 14-20.

sonrasında kendi seçtikleri olguları kendi istekleri çerçevede anlatmışlardır.⁴¹ Bu anlamda, *Cotton Julius B II Nüshası*'nın yazarı *London Chronicles* geleneğinin temel çerçevesine bağlı kalarak Londra'da Ortaçağ İngilizcesi okuyabilen insanların okumaktan zevk alabilecekleri bir anlatı kurma yolunu tercih etmişlerdir. Belge kullanımı ise tarihsel anlatının gerçeklik temelinde oluşturulmasına hizmet etmiştir.

---

⁴¹ McLaren, *London Chronicles*, s. 17-18.

KAYNAKÇA

- Aungier, G. J. ed., *Croniques de London, 1259-1343*, Camden Society, London 1844.
- Barron, Caroline M., "Richard II and London", *Richard II: The Art of Kingship*, ed. Anthony Goodman and James Gillespie, Clarendon Press, Oxford 1999, s.129-54.
- Boyd, Matthew Goldie, *Middle English Literature: A Historical Sourcebook*, Oxford, Blackwell 2003.
- Brooke, Christopher N.L and Keir, Gillian, *London: 800-1216: the Shaping of a City*, University of California Press, Berkeley, 1975.
- Carlson, David R., *John Gower: Poetry and Propaganda in Fourteenth Century England*, D.S. Brewer, Cambridge 2012.
- Curry, Anne, *The Battle of Agincourt: Sources and Interpretations*, the Boydell Press, Woodbridge 2000.
- Galloway, Andrew, "Writing History in England", *The Cambridge History of Medieval English Literature*, ed. David Wallace, Cambridge University Press, Cambridge 2005, s.255-283.
- Given-Wilson, Chris, *Chronicles: the Writing of History in Medieval England*, Hambledon, London 2004.
- _____, *The Chronicles of the Revolution 1397-1400: the Reign of Richard II*, Manchester University Press, Manchester 1993.
- Gransden, Antonia, *Historical Writing in England ii: c. 1307 to the Early Sixteenth Century*, Routledge & Kegan Paul, London 1982.
- Hamilton, J.S., *The Plantagenets: History of A Dynasty*, Continuum, London 2010.
- Kaufman, Alexander L., *The Historical Literature of Jack Cade Rebellion*, Ashgate, Surrey 2009.
- Kingsford, Charles Lethbridge, *English Historical Literature in the Fifteenth Century*, Clarendon Press, Oxford 1913.
- _____, *Chronicles of London*, Clarendon Press, Oxford 1905.
- Levy, Fred J., *Tudor Historical Thought*, Huntington Library, San Marino:CA 1967.
- McLaren, Mary-Rose, *The London Chronicles of the Fifteenth Century: A Revolution in English Writing. With an annotated edition of Bradford, West Yorkshire Archives MS 32D86/42*, D.S. Brewer, Cambridge 2002.
- Nashe, Thomas, *The Works of Thomas Nashe 5 Volumes, Vol: 1*, ed. R.B. McKerrow, Bullen, London 1904.

- Sargent , Michael., “What do the numbers mean? A Textual Critic’s Observations on Some Patterns of Middle English Manuscript Transmission”, *Design and Distribution of Late Medieval Manuscripts in England* ed. Margaret Connolly and Linne R. Mooney, York Medieval Press, Woodbridge 2008, s. 205-44.
- Schoenaers, Dirk, “History of Conflict or Manual of Conduct? Continuity and Change in the Illustration and Interpretation of Book Three of Froissart’s «Chroniques»”, *Queeste* 18 (2011), s.93-149.
- Spiegel, Gabrielle., *Romancing the Past: The Rise of Vernacular Prose Historiography in Thirteenth-Century France*, University of California Press, Berkeley 1993.
- Stapleton, Thomas, *De Antiquis Legibus Liber. Cronica Maiorum et Vicecomitum Londoniarum*, Camden Society, London 1838.
- Stevenson, Joseph, translated by. *The Church Historians of England. Vol. IV- Part II Containing the History of William of Newburgh: the Chronicles of Robert de Monte*, , Seeleys, London 1856.
- Stubbs, William, ed., *Annales Londonienses, Chronicles of Edward I and II*, , vol. 1, Cambridge University, Digitally Printed Version, Cambridge 2012.
- Taylor, John, Childs Wendy R., and Watkiss, Leslie, eds. *The St.Albans Chronicle: The Chronica Maiora of Thomas Walsingham II, 1394-1422*, , Clarendon Press, Oxford 2011.
- Theilmann, John M., “Caught Between Political Theory and Political Practice: ‘The Record and Process of the Deposition of Richard II’”, *History of Political Thought* 25 (2004), s.599-619.
- Turville-Petre, Thorlac, *England the Nation: Language, Literature and National Identity, 1290-1340*, Clarendon Press, Oxford 1996.